Két régi sorozat új kötete Prágából

HADOBÁS SÁNDOR

A prágai *Národní Technické Muzeum (Nemzeti Műszaki Múzeum) Európa* egyik legismertebb, legtekintélyesebb ilyen jellegű gyűjteménye. Falai között szinte valamennyi iparágnak és technikának önálló részlege van, közöttük a bennünket közelebbről érdeklő bányászatnak és kohászatnak is. A múzeum munkatársainak új kutatási eredményeit rendszeresen publikálják különböző kiadványaikban. Az 1961 óta futó *Rozpravy Národního Technického Muzea v Praze (A Prágai Nemzeti Műszaki Múzeum Értekezései)* című sorozat két alsorozataként általában évi rendszerességgel látnak napvilágot a bányászati és kohászati tárgyú kötetek. Mindkét széria 1971-ben indult, időnként kisebb-nagyobb változásokon mentek át, ami a formátumot, a technikai kivitelt, egyszóval a külsőt illeti, de tartalmukban mindvégig érdekesek, színvonalasak és frissek maradtak. Nem csak saját szakembereik, hanem más hazai és külföldi technikatörténészek tanulmányait is közlik, melyeket esetenként angol vagy német összefoglaló kísér. A szlovákiai kutatók (anyanyelvükön) most is rendszeresen teret kapnak bennük, ugyanúgy, mint a közös államiság évtizedeiben.

Az alábbiakban a legutóbbi köteteket mutatjuk be, kiemelve belőlük a magyar vonatkozású, valamint az általános érdeklődésre számot tartó írásokat.

1. Studie z dějin hornictví [Tanulmányok a bányászat történetéből] 36. 2007. 104 old. (Rozpravy… 204.) – A kötet 15 közleményt tartalmaz, ezekből ötre hívjuk fel a figyelmet.

M. Řehoř, T. Lang, és *H. Lorencová* új információkat adnak az északnyugat-csehországi gránát- (pyrop-) telepek történetéhez, geológiájához, ásványtanához és perspektívájához. A sötét jácintpiros vagy vérvörös „cseh gránát”a gyűjtők és az ékszerkedvelők kö-

rében nagyra becsült drágakő, amelyről sok érdekességet tudhatunk meg a szóban forgó munkából. (5-13. old.)

A jeles bányászattörténész, *J. Majer* egy korábban tabunak számító témával foglalkozik: a *Cseh Masszívum* uránérc-lelőhelyeinek kiaknázását tekinti át az 1945 és 2000 közötti időszakban. (25-29. old.)

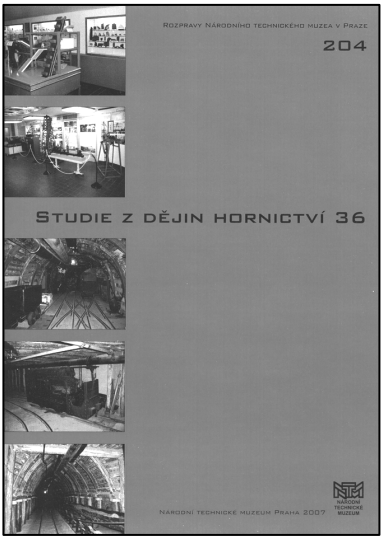

P. Roth, a *Kassai Műszaki Egyetem* munkatársa nekünk is fontos tanulmányt közöl az egykori Coburg-vasművek nyersanyagforrásairól. 43 vasérc-lelőhelyet vesz számba a *Gölnic,* a *Hernád* és a *Garam* mentén, amelyekből a szász-gothai hercegi család vasgyárai számára kitermelhették a biztos és folyamatos üzemmenethez szükséges jó minőségű ércet. (30-33. old.)

J. Haubelt az 1786-ban a *Selmecbánya* melletti *Szklenófürdőn* (németül *Glashütte*, szlovákul *Sklené Teplice*) létrejött *Sozietät der Bergbaukunde*, a világ első bányászati tudományos társasága, valamint az 1797-ben *Jénában* életre hívott *Sozietät für gesamte Mineralogie* alapításának körülményeit vizsgálja. (44-47. old.)

Végül a 85 éves *Jiři Majert* köszöntő kollektív cikket említjük. A cseh bányászattörténeti kutatás európai hírű doyenje ma is aktívan dolgozik, amint ezt a jelen kötetben olvasható írása is mutatja. (90-93. old.)

2. Z dějin hutnictví [A kohászat történetéből] 37. 127 old. (Rozpravy… 202.) Az e számban megjelent 17 munkából szintén ötöt tartottunk kiemelendőnek.

Kassai kutatók (*L. Mihok – J. Petrík*) a podbieli és a pilai faszéntüzelésű nagyolvasztót mutatják be. Az első a hajdani *Árva vármegyében* feküdt, és 1836-1862 között működött. A második *Újbányától* északra található, s 1730-tól 1815-ig üzemelt. A törté-

nelmi adatok mellett nagy teret szentelnek a kohósalakok tanulmányozásának, aminek eredményeiből az egykori technológiára lehet következtetni. (39-46. old.)

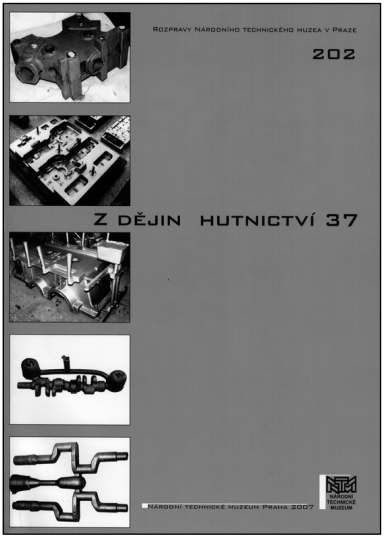

Az előbbi két szerző, továbbá *P. Fečková* és *P. Roth* munkája a *Coburgok* leghíresebb vasművét, a pohorellai (más néven Nová Huta-i) *Ferdinánd-hutát* vizsgálja többféle szempont szerint. A rövid történeti áttekintés után a kohósalakok általános jellemzőit, valamint kémia és mikroszkópiai elemzését is közli. (47-54. old.)

Az ugyancsak szlovákiai *M. Lacko* a mecenzéfi hámoripar történetét vázolja fel a kezdetektől a legutóbbi időkig a szlovákiai (nekünk a felvidéki) vasművességgel való kontextusában. Mellékletként 6 lapot közöl *Josef Brösztel* alsómecenzéfi hámoros kapáinak áruismertetőjéből. (55-65. old.)

I. Laboutková az 1742 és 1899 között fennált mariazelli (*Ausztria, Steiermark*) vasöntödét mutatja be. A híres zarándokhely gyárának termékei annak idején *Magyarországra* is eljutottak. Az irodalomjegyzékből kitűnik, hogy a szerző forrásul használta Pusztai László: *Magyar öntöttvasművesség* című munkáját is. (71-80. old.)

Utolsóként *J. Haubelt* tanulmányáról szólunk, amelyben érdekes kiegészítéseket közöl a *Sozietät der Bergbaukunde* történetéhez. (81-85. old.)

Sajnos nálunk a cseh és a szlovák nyelvvel kevesen birkóznak meg, így az ismertetett kiadványok nemigen hasznosulnak a hazai bányászat- és kohászattörténeti kutatásokban. Pedig érdemes lenne figyelni rájuk, mert szinte minden kötetükben találhatunk olyan tanulmányokat, amelyek a történelmi *Magyarországra* (is) vonatkoznak.

T a r t a l o m

Tanulmányok

A magyarországi bányászegyenruhák történeti rétegei. (*Szemán Attila*) 3

Vasgyártó-telep a Murány-patak áttörésében (Bretka – Beretke, Szlovákia). (*Peter Cengel – Pavol Horváth*) 43

Díszes artézi kútfők az Alföldön. (*Csath Béla)*..... 61

Közlemények

Ércőrlő malomkövek Telkibányán. (*Benke István)* 86

Pocsubay Sámuel rudabányai bányamester emléklapja 1939-ből. (*Hadobás Sándor*) 91

Évforduló

130 éve hunyt el Volny József. (*Hadobás Sándor*) 95

Megkésett emlékezés dr. Lux Gyulára. (*Hadobás Sándor*)..... 100

Archívum

Körmöcbánya bányászatának története. (Közli: *dr. Izsó István*) 106

Szakirodalom

Két régi sorozat új kötete. (*Hadobás Sándor*) 122

BÁNYÁSZATTÖRTÉNETI KIADVÁNYOK

Agricola, Georgius: *Bermannus, avagy beszélgetés az ásványok csodálatos világáról...* Miskolc – Rudabánya, 1994. 234 old.

A rudabányai vasérctelep a korai szakirodalomban 1882-1939. Szerkesztette: Szakáll Sándor. Rudabánya, 2001. 134 old. (Reprint tanulmányok.)

Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei I. Rudabánya, 2004. 123 old.

Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei II. Rudabánya, 2005. 145 old.

Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei III. Rudabánya, 2006. 162 old.

Bányászattörténeti Közlemények I. Rudabánya, 2006. 106 old.

Bányászattörténeti Közlemények II. Rudabánya, 2006. 107 old.

Bányászattörténeti Közlemények. ///. Rudabánya, 2007. 120 old.

Bányászattörténeti Közlemények IV. Rudabánya, 2007. 130 old.

Balogh Béla – Oszóczki Kálmán: *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya és környékének bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 166 old.

Benke István: *Telkibánya bányászatának története.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 172 old.

Garami Evelin: *A rudabányai vasércdúsító története.* Rudabánya, 2005. 92 old.

Hadobás Sándor: *A szülőföld vonzásában. Válogatott írások.* Edelény – Rudabánya, 2003. 121 old.

Hála József – Landgraf Ildikó: *Magyarországi bányászmondák.* Rudabánya, 2001. 123 old.

Hazslinszky Tamás: *A Baradla-barlang 19. századi nevezetes látogatói.* Rudabánya, 2004. 92 old.

Hubbes Éva: *Benkő Ferenc egyetemjárása.* Rudabánya, 2004. 141 old.

Kacskovics Lajos: *Az alsó-magyarországi ércmívelésről.* Rudabánya, 2005. 140 o.

Lux Gyula: *Nyelvi adatok a délszepesi és dobsinai német nép településtörténetéhez.* Rudabánya, 2004. 110 + IV old. (Reprint kiadás.)

Mikulik József: *A bánya- és vasipar története Dobsinán. (1880).* Rudabánya, 2003. 80+IV old. (Reprint kiadás.)

Münnich Adolf: *A felső-magyarországi bányapolgárság története. (1895).* Rudabánya, 2003. 128+2 old. (Reprint kiadás.)

Noszky Jenő, ifj.: *Salgótarján és barnaszén-bányászata, különös tekintettel a néprajzi viszonyokra.* Rudabánya, 2007. 92 old.

Péch Antal *kisebb munkái.* Rudabánya – Miskolc, 1993. 247 old.

Poda, Nicolaus: *A selmeci bányagépekről. Bergmaschinen von Schemnitz.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 144 + 126 old. (Reprint + magyar fordítás.)

Szakáll Sándor – Morvai Gusztáv: *Érckutatások Magyarországon a 20. században.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 247 old.

Szemán Attila: *Szintes szállítás a magyarországi ércbányászatban a kezdetektől a 19. század derekáig.* Rudabánya, 2003. 88 old. 67 ábra.

Uzsoki András: *Adalékok az aranymosás történetéhez és technikájához.* Rudabánya, 2004. 92 old.

Vastagh Gábor: *Tanulmányok a kohászat Magyarországi történetéből.* Rudabánya, 2007. 146 old.

Zsámboki László: *Selmeci ezüst, körmöci arany. Válogatott tanulmányok a szerző születésének 70. évfordulója tiszteletére.* Rudabánya – Miskolc, 2005. 332 old.

A felsorolt kiadványok megvásárolhatók:

Érc- és Ásványbányászati Múzeum Alapítvány, 3733 Rudabánya, Petőfi u. 24. Tel.: 48/353-151.